

Kareda küla ajalugu 5.

Tingimuseks oli näiteks see, et kõik täiskasvanud perekonnaliikmed astuksid kolhoosi. Karmilt suhtuti neisse, kes enne kolhoosi astumist likvideerisid loomad. Sellisel puhul võeti kolhoosi vastu tingimuse, et tuleb hüvitada kolhoosile loomade hind.

1950. aastaks astusid kolhoosi kõik kohaomanikud, kolhoosipõlud moodustasid nüüd ühtse teraviku. See kergendas maaharimist. Peamine töö tehti hobustega. Traktoreid esialgu kolhoosil ei olnud. Abi saadi masina-traktoriaamadelt.

Küllaltki kiiresti võeti omaks ühistöö vormid. Põlluharimisega tegeles põllubrigaad, mis koosnes kahest lülist. Tööpäev algas hommikul kell 7, lõuna oli 12–14 ja töö lõppes õhtul kell 7. Järgmise päeva töö tehti teatavaks eelmise päeva õhtul. Töödistsiplinile pandi tugevat rõhku.

Enamik kolhoosi liikmetest töötas kohusetundega, sest põllutööga oldi harjutud maast madalast. Raskusi oli ainult üksikute juhuseotsijatega, kuid need lahkusid kolhoosist õige peaa.

Teise töötajate grupi moodustasid farmitöötajad. Nende tööaeg oli töö iseloomust tingitult põllutööstle omast erinev. Kuna kolhoosil puudusid esialgu suuremad farmihooned, paigutati loomad suurematesse talulautadesse. Nii olid noorloomad Oraval, lamabad ja vasikad Hindrekul, üks veisegrupp (lehmad) Veiksenil, teine Vainul, hobused Sillaotsal. Farmitööd juhtis zootehnilise haridusega Helmi Seire. Seoses loomade arvu kasvuga tuli hakata laiendama loomalautu. Uusi ehitada ei olnud veel jaksu, seetõttu ehitati ümber tühjana seisvaid hooneid. Nii sai endise Hindreku talu rehielamust lehmalaud, sigalaks kohendati endise Otsa-Matsi talu rehielamu. Endine Mardi-Jüri rehielamu ehitati ümber viljaaidaks. Vilja hoiti ka teistes aitades.

Lisaks põlluharimisele ja karjakasvatamisele hakati tegelema

ka mesinduse ja kanakasvatusega. Rajati õuna- ja marjaaed.

Kolhoosipõldudel kasvatati rukist, nisu, kartulit, otra, kaera, segavilja ja kultuurheina. Lisaks põlistele kultuuridele kasvatati ka lina, suhkrupeeti, silokultuure.

1950. aastal osteti kolhoosile veoauto. Muude veotööde kõrval käidi sellega ka Tallinnas ja Leningradis liha ning võid turustamas. Saadud raha maksti kolhoosnikele töötasuks. Lisaks rahale maksti töötasu ka viljas. Kolhoos oli küll väike, kuid majanduslikult heal järjel.

Aeg tegi oma korrektuurid: hakati ühendama väikseid ühe-külakolhoose. 1952. aastal ühinesid naaberkolhoosid «Oktoober» ja «Koit», nimeks jäi «Oktoober». Kareda küla moodustas nüüd kolhoosi kolmanda brigaadi, mille eesotsas seisis 21 aastat Arnold Seire. Need küla elanikud, kes töötasid tema juhtimise all, mäletavad teda kui võimekat brigaadiri ja head põllumeest. A Seire tundis hästi küla põlde ja teadis alati, millal millisele põllule külvata. See tõi küll ka arusaamatusi kolhoosi juhtkonnaga, kuid saagid olid teiste brigaadide omadest kõrgemad ja loomadel rohkem sööta. 1963. aastal ehitati küllasse karjalaut ja sigala. Lehmalaud on kasutusel ka praegu, sigala kohandati noorkarjalaudaks.

Kolhoosi kanakasvatus sai õige hoo siis, kui kanu hakkas hooldama Alma Kattenberg. Lisaks eeskujulikule kanade hooldamisele pani talitaja rõhku ka kanala ümbrusele. Möödujate pilku püüdsid oskuslikult valmistatud figuurid. Heade töötulemuste eest on A Kattenbergi mitmel korral autastatud.

NLKP ja Nõukogude valitsuse kõrgeima autasu — Lenini ordeni — on pälvinud heade töötulemuste eest lüpsjana Kareda küla elanik Helme Seire. See on lausa imetusväärne just seetõttu, et H Seire on 11 lapse ema. Praegu töötab ta loomade söötjana Peetri suurfarmis. Kareda küla

elanike hulgas on veel palju tublisid töötajaid.

1974. aastal likvideeriti kolhoosis brigaadid. Kareda küla kuulub nüüd Peetri osakonna koosseisu. Küllasse ehitati kaks suurt viljaaita ja suure võimsusega viljakuiivati. Endise viljaaida ühte ossa ehitati veski, mis varustab jahuga kogu kolhoosi loomi.

Kuna majandil on nüüd suur masinapark, vähenes järsult hobuste arv. Külas on veel mõni hobune, neid hooldavad pensionil olevad kolhoosnikud. Hobustega haritakse neid individuaalainimaid, kus seda traktoriga teha ei

Kõik, mis on säilinud Kareda küla vesiveskist.

saa.

Küla hoonestikus on võrreldes eelmise perioodiga toimunud suured muutused. Kahjuks mitte paremuse poole. Seoses suurte tootmishoonete kasutuselevõtmisega jäid väiksemad tühjaks. Tühjad hooned aga lagunesid kiiresti. Lagunema on hakanud ka tühjad elumajad. Nii on hävinud endised Koru ja Mardi-Jüri talude hooned, lagunemas on seni terve püsinud Runniku ja ka Koru-Antsu. Tulekahju tagajärjel hävisid Kolji ja Kääri hooned. Kurva mulje jätavad need hooned, kus elanikud pidevalt tahetavad.

Lagunemise tundemärke on ka endistes taluhoonetes, kus elavad üksikud vanurid, kes ei suuda neid enam hooldada.

Peaaegu tervena on säilinud nende talude hooned, kus omanikud pidevalt sees elavad nagu Ottill, Allikal, Pärtil, Vainul, Uus-Daavetil, Väraval. Viimane elumaja ehitati küllasse peale 1949. aastat Uustalu põlenud elumaja asemele.

Elanike arv kahanes peale 1960. aastat veelgi. Kolhoos läks allamäge, kolhoosnike sissetulekud olid väikesed, abimajapidamist suurendada ei lubatud.

Lahkusid põhiliselt noored. Praegu on kolhoosnike tulud märgatavalt suurenenud, ollakse tõusuteel. Osa noori on kolhoosi tagasi tulnud, kuid mitte kõik enam kodukülla, vaid kolhoosi keskusesse, mis asub Ämbras.

12 ja kolme- ning enamaliikmelisi 12 perekonda. Lapsi oli külas 33.

Pensionärid, keda on külas üle 40, ei ole jäänud kolhoosielust kõrvale. Need, kelle tervis lubab, lõövad veel praegugi ühistööl kaasa.

HARIDUSEST JA KULTUURIST

Algharidust oli Kareda külas võimalik omandada juba 1820. aastast alates, kui siin hakkas tegutsema Esna vallakool. Kool on paistnud silma oma järjekindla tegevusega. 1835. aastal tegutsenud 12 vallakoolist Järvamaal oli üks Esna.

Talupoegade silmis ei omanud kirjaoskus sel ajal erilist tähtsust ja seetõttu ei käinud koolis isegi kõik talulapsed.

Kareda küla elanike vähesest kirjaoskusest 19. sajandi teisel poolel annavad tunnistust talude ostu-müügilepingud. 31 talupoja-kohaostja hulgast oskas oma allkirja kirjutada vaid kümme inimest, ülejäänud 21 tegid lepingule kolm risti.

Esialgu oli kool asunud Juhanj talu maadel. Pärast vana koolihoone lagunemist ehitati 1867. aastal uus hoone külast veidi eemale. Jääne pool asuvale kõrgemale künkale. Ehitusmaterjalina kasutati paekivi. Uus koolimaja oli rehielamu, mille ühes otsas asus üks klassiruum ja õpetaja eluruum. Maja on säilinud tänaseni, kuid pärast kooli likvideerimist ümber ehitatud. Praegu elab majas kaks kolhoosipe-ret.

Koolis asus ka valla asjaajamine. Kassa olevat asunud kooliõpetaja toas voodi all raudkastis, mis oli kinnitatud ketiga põrandale külge. Kooliõpetaja täitis ka vallas mitmesuguseid ülesandeid. Nii ei toimunud näiteks 8. novembril 1876. aastal koolis õppetööd, kuna koolmeister T Trau käis magasidokumendidega kihelkonnakohtus. Pärast vallamaja valmimist (1896. aastal) kool valla asjaajamises enam ei osalenud.

Kolhoosiperede ja elanike arv Kareda külas:

Aasta	Peresid	Elanikke
1950	58	183
1960	54	166
1970	50	135
1980	48	102
1982	48	102

Kareda küla 48 kolhoosipere hulgas oli 1982. aastal üheliikmelisi 24 perekonda, kaheliikmelisi